

EXAMENSARBETE

Hösten 2008

Lärarytbildningen

Sagor och berättelser i den mångkulturella förskolan

- En undersökning om hur pedagoger i förskolan använder sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling

Författare

Sandra Nilsson
Susanna Kjellqvist

Handledare

Sigurd Rothstein

www.hkr.se

Sagor och berättelser i den mångkulturella förskolan

En undersökning om hur pedagoger i förskolan använder sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling

Abstract

I dagens mångkulturella samhälle möter vi ständigt människor från olika länder och kulturer. Det är därför viktigt att pedagoger i förskolan är medvetna om hur de kan bemöta dessa föräldrar och barn. Syftet med uppsatsen är att undersöka hur pedagoger på mångkulturella förskolor använder sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling. I forskningsbakgrunden presenteras bland annat hur flerspråkiga barns språk utvecklas, språkutveckling via sagan samt sagans och berättelsens pedagogiska uppgift. I forskningsbakgrunden belyses även läroplanen för förskolan och dess syn på flerspråkighet och mångkulturalitet i förskolan. Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning. Metoden som använts är semistrukturerade intervjuer med sex pedagoger på tre olika förskolor. Resultaten visar att samtliga pedagoger använder sagor och berättelser i verksamheten. Samtliga anser även att det är viktigt i språkutvecklande syfte. I diskussionen presenteras resultatet av undersökningen i förhållande till forskares uppfattning om användandet av sagor och berättelser i språkutvecklande syfte.

Ämnesord: Språkutveckling, sagor, berättelser, mångkulturalitet, flerspråkighet, förskola, pedagog

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Bakgrund	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Disposition.....	7
2. Forskningsbakgrund.....	8
2.1 Teoretiska utgångspunkter.....	8
2.2 Språkutveckling hos flerspråkiga barn	8
2.2.1 Språk och identitet.....	8
2.2.2 Kort om språkutveckling	9
2.2.3 Att lära flera språk.....	10
2.2.4 Språkutveckling via sagan.....	11
2.2.5 Förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling	12
2.3 Sagor och berättelser	14
2.3.1 Sagan och berättelsens pedagogiska uppgift	14
2.3.2 Var, när, hur?.....	15
3. Problemprecisering.....	18
4. Empiri.....	19
4.1 Val av undersökningsmetod	19
4.2 Val av undersökningsgrupp	19
4.3 Etiska överväganden.....	20
4.4 Utformande och genomförande av intervju.....	20
4.5 Bearbetning av material.....	21
4.6 Resultat	21
4.6.1 Pedagog A	21
4.6.2 Pedagog B	23
4.6.3 Pedagog C	24
4.6.4 Pedagog D	25
4.6.5 Pedagog E.....	26

4.6.6 Pedagog F.....	27
4.7 Analys.....	29
4.7.1. På vilket sätt använder pedagoger sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling?.....	29
4.7.2. Är pedagoger medvetna om sin egen roll i användandet av sagor och berättelser? Det vill säga, använder de sig medvetet av berättarteknik, kroppsspråk, röstvariationer, rekvisita och ”ritualer”?	30
4.7.3. Hur planerar pedagoger verksamheten med tanke på att barnen har svenska som andraspråk?.....	31
5. Diskussion.....	33
5.1 Metoddiskussion.....	39
5.2 Fortsatt forskning.....	Fel! Bokmärket är inte definierat.
6. Sammanfattning	40
Referenslista	42
Bilaga	44

1. Inledning

När vi har varit ute på mångkulturella förskolor, i samband med den verksamhetsförlagda delen av utbildningen (VFU) och arbete, har vi insett att sagostunden är oerhört viktig för barn, särskilt i språkutvecklande syfte. Det är mer än bara ett sätt att lugna barnen eller att skapa en trivsamt stund. Det är ett tillfälle för lärande. Vi vill med denna empiriska studie undersöka om och hur pedagoger i förskolan arbetar med sagor och berättande för att främja just de flerspråkiga barnens språk.

Intresset för sagor och berättelser samt flerspråkiga barns situation i förskolan, har stärkts då vi läst kurser som behandlar de båda ämnena. I kursen "Litteratur för yngre barn" fick vi ta del av hur man kan använda sagor och litteratur i arbetet med yngre barn. I den andra kursen som behandlade ämnet svenska som andraspråk i förskola och skola, fick vi kunskap om mångkulturalitet, flerspråkiga barns förhållanden, i både hem och förskola samt hur man kan arbeta för att främja barnens språkutveckling.

1.1 Bakgrund

I dagens samhälle är det vanligt med flerspråkiga barn i förskolan. Det ställer allt högre krav på pedagogerna att förstå och bemöta dessa barn (Benckert, 2000). Om vi får kunskaper om barns förmåga att lära flera språk, kan vi hjälpa dem att utveckla dem. Har vi även kunskap om flerspråkighet blir vi också medvetna om att språkinlärning kräver rätt förutsättningar. Det är när pedagoger skapar de rätta förutsättningarna som barnen kan ta del av allt det positiva med att kunna flera språk (Ladberg & Nyberg, 1996).

Ladberg och Nyberg (1996) samt Ladberg (2003) menar att det i Sverige, och andra enspråkiga länder, kan ses som ett problem att tala flera språk. Istället för att se det positiva, fokuseras det ofta på svårigheterna istället. I övriga världen ses dock flerspråkighet som det normala. Det är inte som i enspråkiga samhällen något konstigt och svårt, utan en självklarhet.

Ladberg (2003) anser att det är en mänsklig rättighet att få använda sitt modersmål. Likaså är det en mänsklig rättighet att ges möjlighet att lära sig språket i det samhälle man lever i. Även

läroplanen för förskolan (2005) poängterar att barn med annat modersmål än svenska ska få chans att utveckla såväl det svenska språket som sitt modersmål.

Att sagoberättande och högläsning stimulerar och stärker barns språkutveckling, är något som forskare och experter om barns utveckling, är överens om (Ljungström & Hansson, 2006). Brok (2007) anser att om barn får erfara lustfyllda upplevelser genom sagoberättande kan det leda till att de känner att språket är en integrerad del av deras personlighet, att språket är ”mitt”.

Brok (2007) framhåller även att många observationer och erfarenheter visar att målinriktat och systematiskt arbete med sagor och berättelser, överlag har god inverkan på barns lust och vilja att uttrycka sig språkligt, vilket resulterar i att de senare lär sig läsa och skriva. Dessutom får de ett begynnande intresse för litteratur, en önskan att lära mer och det ökar i sin tur självmedvetenheten och både känslor och intellekt involveras.

1.2 Syfte

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka hur pedagoger, på mångkulturella förskolor, arbetar med sagor och berättelser för att främja de flerspråkiga barnens språkutveckling.

1.3 Disposition

Avsnittet som följer närmast dispositionen är forskningsbakgrunden som är indelad i huvudrubriker med tillhörande underrubriker. Dessa rubriker är uppdelade för att tydliggöra syftet med arbetet. Efter forskningsbakgrunden presenteras problemformuleringarna. Därefter följer den empiriska delen. Där presenteras följande: val av undersökningsmetod, val av undersökningsgrupp, etiska överväganden, utformande och genomförande av intervju samt bearbetning av material. Vidare i empirin följer resultat och analys. Slutligen följer diskussion samt sammanfattning.

2. Forskningsbakgrund

Forskningsbakgrunden har vi valt att strukturera upp under två huvudrubriker, med underrubriker, som behandlar flerspråkiga barns språkutveckling samt sagans och berättelsens pedagogiska uppgift.

2.1 Teoretiska utgångspunkter

De teorier som ligger till grund för vår uppsats är forskning kring främst flerspråkiga barns språkutveckling, samt sagan och berättelsens betydelse för språkutveckling hos barn. Några av de forskare och författare vi använt oss av är Ladberg, fil. Dr i pedagogik, Arnberg som är leg. psykoterapeut och språkforskare, Pramling Samuelsson som är förskollärare och docent i pedagogik samt språkpedagogen Benckert.

2.2 Språkutveckling hos flerspråkiga barn

Språk är liv. Språk är bron mellan människor. Vi människor behöver språk för att möta varandra, för att förstå och bli förstådda. Kan jag uttrycka mig så kan jag nå fram till andra människor. Fråntas jag den möjligheten så blir jag ensam. Fasansfullt ensam.
(Ladberg 2003, sid. 7)

2.2.1 Språk och identitet

Ladberg (1994) menar att det är först när man inser hur djupt språk och identitet hör samman som man kan börja förstå de flerspråkiga barnens villkor. Identitet handlar om vem man är och vilka man hör ihop med och hur andra bemöter en.

Ladberg & Nyberg (1996) samt Ladberg (2003) anser att identiteten är något som formas tidigt i livet, likaså ens värderingar. Om barn lägger märke till negativa reaktioner från omgivningen kan det leda till att de börja tveka att tala sitt språk eller i vissa fall helt vägra. Reaktionerna behöver inte vara riktade mot språket, men eftersom språk och identitet hänger samman så är en attack på språket även en attack mot identiteten. Det är därför mycket viktigt att vara uppmärksam när ett barn börjar tveka att tala sitt språk, det kan leda till en mer och mer negativ syn på språket. Om ett barn helt vägrar tala sitt språk är det inte bara fara för språket, utan även för barnets självkänsla och identitet. Ofta när ett barn inte vill tala sitt språk

handlar det om osäkerhet. Kanske vill barnet inte vara olikt kompisarna eller har det kanske blivit retat eller är rädd att bli det. Barn märker om andra reagerar negativt på deras sätt att tala eller på hur de ser ut, och är väldigt känsliga för detta. Barnet kan då börja skämmas för sitt språk och sitt ursprung (Ladberg 2003).

Enligt förskolans läroplan (Läraryrket, 2005, sid. 31) skall förskolan ”sträva efter att varje barn som har ett annat modersmål än svenska, utvecklar sin kulturella identitet”. Ladberg (1994) menar att för att kunna stärka barnens identitet på förskolan kan man köpa in böcker på de olika språk som barnen talar, för att visa på att det är lika naturligt att läsa exempelvis arabiska böcker som svenska.

2.2.2 Kort om språkutveckling

Granberg (1996) framhåller att språk handlar om mer än det talade ordet: joller, rytm, tonfall, benämningar, berättande, samtal, dramatisering, problemlösning och konfliktlösning. Språk handlar även om kroppsspråk, det vill säga minspel, blickar, gester, kroppshållning, skratt och gråt. Det handlar också om skriftspråk, det vill säga nedskrivna bokstäver som samlats i texter. Med hjälp av språket kan vi kommunicera, förstå begrepp och bearbeta känslor och tankar.

Granberg (1996) samt Lindahl (1998) menar att barn redan från födseln kan kommunicera med sin omgivning. Detta i form av till exempel joller, gurglingar, skrik, gråt, kroppsrörelser och ögonkontakt. Vidare anser Granberg (1996) att medfödda reflexer som till exempel sugreflex, sökreflex och sväljreflex är viktiga för att barns språk ska kunna utvecklas ordentligt. Det krävs även att barnets talorgan är rätt utvecklade, samt att barnet har bra hörsel, syn och en stimulerande miljö för att talet ska kunna utvecklas riktigt.

De flesta barn genomgår samma faser i sin språkliga utveckling. När de nått ca 12 månaders ålder börjar de använda sig av så kallade ettordssatser. Vid 18 månaders ålder kan barn sätta ihop ett par ord till så kallade tvåordssatser. De använder oftast orden för att begära något eller för påståenden. Därefter utvecklas språket mer och mer och vid fyra års ålder är språket så pass väl utvecklat att barnet kan uttrycka sig någorlunda korrekt (Kåreland, 1994 och Lindahl, 1998).

2.2.3 Att lära flera språk

Att vara flerspråkig har många fördelar. Små barn lär sig till exempel att förhållandet mellan ord och föremål inte är självklart. Samma saker kan alltså ha olika benämningar. Detta är en övning i abstrakt tänkande och något som flerspråkiga barn lär sig i tidig ålder. Det ger barnen en mental flexibilitet och öppenhet. Genom att lära sig ord för olika begrepp på mer än ett språk, som inte helt motsvarar varandra, får man en mer varierad kunskap (Harding & Riley, 1993 och Ladberg, 2003). Ytterligare en fördel med flerspråkighet är, enligt Ladberg (2003), att den som har lärt sig flera språks uttal har lättare för att ta till sig ett nytt språks uttal. Då hjärnan redan har tillgång till flera grammatiska system blir en ny grammatik lättare.

Vår hjärna kan hantera många språk. Men för att ett barn ska lära sig ett språk bör det vara känslomässigt viktigt för barnet. Ett barn lär sig tala de språk och dialekter som talas av dem som står barnet nära eller som det identifierar sig med. Har ett barn däremot starka känslor som sorg och saknad eller otäcka minnen kan barnet bli hindrat från att lära ett nytt språk. Hur barnet blir bemött kan också inverka på språkinläringen. Träffar det på vuxna som tar avstånd eller om det har svårigheter att komma in i barngruppen kan detta inverka mycket negativt på språket (Ladberg och Nyberg, 1996).

Arnberg (2004) menar att två- eller flerspråkiga barn lär sig sina språk på ett av två sätt: genom *simultan tvåspråkighet* lär sig barnet språken samtidigt, oftast från födseln. Med *successiv tvåspråkighet* menas däremot att barnet först lär sig ett språk och sedan ett annat. Genom att barnet redan under de första åren i livet erfar antingen simultan eller successiv tvåspråkighet, kan det komma att behärska båda språken lika bra. Ladberg (1994) anser liksom Arnberg (2004) att barn kan lära sig flera språk samtidigt. De kan dessutom, väldigt snabbt, lära sig att skilja de olika språken åt. Redan i 4-5 års ålder klarar barn av att byta mellan flera språk, utan några problem. Det är anmärkningsvärt hur lite de blandar ihop språken när de lär sig flera på en gång. Det som däremot kan hända är att barn i de här åldrarna, under en tid, väljer bort ett språk. Det kan till exempel ske om familjen flyttar till ett nytt land. Det kan vara ett sätt för barnet att förenkla en, för tillfället, besvärlig situation.

Vidare menar Ladberg och Nyberg (1996) samt Ladberg (1994) att många vuxna blir oroliga när deras barn blandar flera språk. De tror att barnen inte klarar av att skilja dem åt. Det är dock helt naturligt och även funktionellt att växla mellan språken. Det är en del av språkutvecklingen och människor som är kunniga i flera språk växlar ofta. Detta är något som

studerats och bekräftats av många språkforskare. Det finns flera skäl till att växla språk. Det är till exempel vanligt att barn som inte kan alla orden på ett av språken tar in ord från det andra. Barnen kan genom att vilja visa samhörighet med ett annat barn eller vuxen växla till den andre personens språk. Vill barnet däremot visa avstånd till någon kan det låta bli att tala den personens språk. Bland förskolebarn är det vanligt att leken på förskolan sker på svenska och livet hemma på modersmålet.

Vi människor ändrar vårt sätt att tala beroende på vem eller vilka vi talar med. På samma sätt lär vi oss också olika sätt att tala beroende på vilka grupper vi träffar. Detta sker automatiskt och omedvetet. Det är ett sätt att visa att man hör samman. Att veta vem man hör ihop med och känner samhörighet med är viktigt när barn lär sig ett nytt språk. Det är avgörande för om och hur barnet lär sig det nya språket. Även samspelet med andra barn är av vikt för språkutvecklingen. Barn kan tidigt börja tala som sina vänner istället för som sina föräldrar (Ladberg, 2003).

2.2.4 Språkutveckling via sagan

Calderon (2004) menar att barns språkutveckling berikas påtagligt genom att de får sagor eller berättelser lästa för dem. Det är också viktigt att man läser ofta för barnen, då kommer de även senare att vilja berätta själva, och det är att utveckla sitt språk. Uttal, ord och grammatik tränas då barnen får möjlighet att återberätta en saga eller berättelse. Lindö (1986) anser likt Svensson (1998) att det efterföljande samtalet som sker när man använt en saga som utgångspunkt, ger barn begreppsträning och utvecklar deras språk avsevärt.

Att man berättar samma sagor flera gånger är speciellt viktigt för flerspråkiga barn. Barnen tar till sig mer av både ord och innehåll för varje gång de hör sagan. Det är viktigt att som pedagog förklara viktiga begrepp och svåra ord som förekommer i sagan, men även att titta på bilderna och samtala kring dem. Eftersom det kan vara svårt att få barnen att ta till sig innehåll och språk på grund av deras olika förförståelse, kan det vara klokt att dela in barnen i små grupper. Det gör det lättare att anpassa språket samt att det gör det möjligt för alla barn att ställa frågor och få talutrymme (Calderon, 2004). Fast som är universitetsadjunkt i svenska, (2001) menar att man i förskolan även kan använda sagor och berättelser för att förmedla olika typer av kunskap, men också för att förmedla en känsla eller en upplevelse för ”Exakt så känner jag med!”. Detta väcker nya samtalsämnen till liv.

När pedagogen väljer en saga eller bok är det viktigt att tänka på barnens intressen och på de kulturella yttringarna i boken. Många sagor representerar den svenska sagotraditionen och skildrar typiskt svenska företeelser som är självklara för oss men kan vara mycket främmande för flerspråkiga barn (Calderon, 2004).

Calderon (2004) anser att böcker hjälper barn att känna igen egna upplevelser men även att öppna upp nya, spännande världar. För att kunna förstå en saga eller berättelse krävs ett stort ordförråd samt erfarenheter av olika miljöer och upplevelser. Benckert (2000) menar att man som pedagog kan hjälpa barnet att förstå sagans innehåll och på så vis utveckla språket ytterligare, genom att använda så kallade ”sagopåsar”. I ”sagopåsen” samlar man föremål som förekommer i sagan till exempel tre bockar, ett troll och en bro, för att läsa/berätta sagan om ”De tre bockarna Bruse”.

2.2.5 Förskolans roll i flerspråkiga barns språkutveckling

Benckert (2000) menar att pedagogens förhållningssätt är mycket viktigt för flerspråkiga barns språkutveckling. Barnens vilja att lära sig ett nytt språk och att behålla sitt modersmål kan påverkas av pedagogens inställning och attityd. För att barnet ska kunna ta till sig det nya språket är det avgörande hur man talar till och med barnet. Det är också av vikt att vistas i en miljö som är trygg samt att omges av andra barn och av pedagoger som ser till barnens olika personligheter och förutsättningar. Ladberg & Nyberg (1996) anser att det är i kontakten med andra människor, barn och vuxna, som barn lär sig ett språk. Alltså genom att kommunicera. Det är därför viktigt att man som pedagog finns där, lyssnar, pratar, benämner ord och ”ger” orden när barnen behöver dem.

Förskolans läroplan (Läraryrket, 2005) betonar att språk och lärande är något som hänger samman, likaså språk och identitetsutveckling. Benckert (2000) menar att genom att utveckla sitt modersmål är det ofta lättare för flerspråkiga barn att lära sig svenska och även ta till sig andra kunskaper. Förskolan har därför en viktig roll när det gäller att ge barn med annat modersmål än svenska möjlighet att utveckla både sitt modersmål och det svenska språket. Därför kan det som pedagog vara värdefullt att ta till sig kunskap om barns kultur och modersmål. Till exempel kan man lära sig några fraser på barnets språk, vilket kan bidra till att barnet känner sig uppmärksammat. I den mån det är möjligt kan pedagogen även försöka

sätta sig in i hur barnets språk är uppbyggt. Detta för att få insikt i när det kan vara svårt att förstå och tala svenska.

Ladberg & Nyberg (1996) menar att om man i verksamheten sysslar med, för barnen, spännande och intressanta aktiviteter, underlättar man de flerspråkiga barnens språkutveckling avsevärt. Det som barnet tycker om och vill lära sig, vill det också kunna benämna med ord. Att sätta namn på vardagliga händelser är av stor vikt. Att som pedagog varje dag ge ord för saker barnet använder eller gör samt vid rutiner som påklädning, toalettbesök och matsituationer är mycket betydelsefullt när ett barn lär sig ett nytt språk.

Att kunna, med hjälp av en modersmållärare, arbeta med språken parallellt är en enorm tillgång för barns flerspråkighet. Att kunna uttrycka sina tankar och känslor och att känna sig förstådd är att känna trygghet. Den som förstår och talar barnets språk kan trösta, förklara och hjälpa barnet att förstå vad som händer och har möjlighet att förbereda barnet på vad som komma skall. På så vis gör modersmållärare det lättare för barn att lära sig svenska, de blir "en brygga från det kända till det okända". En modersmållärare kan, för barnet, vara en förebild som visar att dess språk och ursprung är viktigt och betydelsefullt (Ladberg & Nyberg (1996).

Har man inte tillgång till modersmållärare kan man ändå stärka barnets identitet genom att till exempel göra så det syns och hörs i förskolan var barnen kommer ifrån. Bilder, böcker på olika språk, musik och mat från hemlandet är bara en bråkdel av saker man kan använda sig av. Föräldrarna kan bidra med mycket (Ladberg & Nyberg (1996). Läroplanen för förskolan (Läraryrket, 2005) poängterar att förskolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer.

Språkutveckling är beroende av att barnet mår bra på alla plan. Därför är det mycket viktigt att barnet vistas i en miljö på förskolan där det känner trygghet. För att barnet ska kunna känna sig tryggt krävs det att även föräldrarna känner trygghet och förtroende för verksamheten. Ett sätt är att se till att föräldrarna får information om vad som händer på förskolan och varför. Till exempel att man leker, sjunger och berättar sagor för barnen, för att bland annat främja deras språkutveckling. Det är också av stor vikt att föräldrarna får delge sina förväntningar om barnets förskolevistelse. Det är särskilt viktigt om de inte har någon tidigare erfarenhet av förskoleverksamhet från hemlandet. Många barn och familjer kommer

från krigsdrabbade länder. Därför är det betydelsefullt att få information om barnets tidigare liv, då barnet kan bära med sig hemska upplevelser (Benckert, 2000).

2.3 Sagor och berättelser

*”Följ med på en färd
bort till sagornas värld
Det pinglar och klämtar
och ljuset det flämtar
Hysjsjsj – nu ska vi tystna
Vara stilla – lyssna”*
(Granberg, 1996)

Enligt Nationalencyklopedin (2009) är en *saga* en prosaberättelse med ett ofta överkligt eller fantastiskt, ibland även symboliskt innehåll. Många gånger är innehållet även moraliserande. Som nedskrivna underhållning för barn kallas den också konstssaga. En *berättelse* är en skriftlig eller muntlig skildring av ett händelseförlopp, som kan beskriva både verkliga och påhittade händelser, eller en blandning av båda.

2.3.1 Sagan och berättelsens pedagogiska uppgift

Granberg (1996) menar att sagostunden kan vara mycket givande för barn. Om den är utformad på ett sätt som tillåter dem att delta och engagera sig så blir sagostunden en positiv och underhållande upplevelse. Det är under sådana tillfällen som barn lär allra bäst – när de har roligt. Sagostunden är ett tillfälle för gemenskap där alla får ta del av samma erfarenhet. Därför passar sagor och berättelser bra för barn i alla åldrar. Att tidigt i livet få höra sagor och berättelser kan hjälpa barn att lättare känna empati, medkänsla och inlevelse. Det här i samband med utvecklad föreställningsförmåga och fantasi, främjar den intellektuella utvecklingen. Av sagor lär barn även om moraliska innebörder, vad som är gott och ont, rätt och fel, då det i berättelser framställs på ett sätt som barn förstår. Även Pramling med flera (1993) anser att sagor och berättelser stärker barns moraliska utveckling, samt ger kunskap om det som är ovanligt, avlägset och om annorlunda människor.

Att vid sagostunden få höra samma saga flera gånger kan vara mycket positivt för barn. För dem är upprepning detsamma som igenkännande, trygghet och inläring. Det är inte förknippat med uttråkning och enformighet, utan de tycker mycket om att höra samma saga

om och om igen. Med lite hjälp kan de så småningom återberätta sagan själva. Om sagostunden är en positiv och trygg upplevelse finns det stora möjligheter att påverka barnens språkutveckling, det vill säga utveckla deras grammatik, ordförråd och ordförståelse (Granberg, 1996).

Enligt Pramling med flera (1993) ger sagor och berättelser nya erfarenheter och stimulerar även fantasin. Likaså poängterar Granberg (1996) att barns fantasi väcks genom att lyssna på sagor, särskilt om de aktivt får delta genom att komma med kommentarer eller egna berättelser. Vid aktivt deltagande blir sagostunden en dialog där barnens initiativförmåga uppmuntras, vilket också leder till att stärka deras självförtroende. Om berättaren lyckas fånga barnens intresse och uppmärksamhet lyssnar barnen aktivt och tränar på så sätt sin koncentrationsförmåga.

Green & Halsall (1991) i Pramling med flera (1993) menar att barn spontant kan återkoppla motiv, enstaka företeelser och ordval från sagor eller berättelser de hört till den egna skapande verksamheten och att detta formar barnens nya erfarenhet. Främst gäller det barn som ofta är i kontakt med böcker, både i hemmet och på förskolan. Att, förutom att läsa, låta barnen dramatisera, leka och måla motiv ur det som lästs är bra, på så vis får barnen erfara, bearbeta och reflektera.

Vidare menar barnpsykologen och professorn i psykologi och psykiatri, Bettelheim (1976) i Granberg (1996) att sagans struktur och dess sätt att lösa problem är passande för barn, då det är något de kan förhålla sig till. Sagor består av upprepningar och fasta formler som är lätt för barn att förstå. Även personerna i sagor i form av prinsessor, drakar och häxor är lätta att känna igen. Sagan stimulerar fantasin genom att problem och lösningar är något som barnet känner igen, medan miljöer och personer i sagan skiljer sig från barnets egen verklighet. Sagan visar på det som är möjligt istället för det som är givet.

2.3.2 Var, när, hur?

Granberg (1996) menar att sagostunden bör vara regelbundet återkommande och en aktivitet som sker dagligen. Samlar man dessutom barnen vid samma tid och plats varje dag, skapas en kontinuitet och trygghet hos dem. Det här kan även skapa en begynnande tidsuppfattning hos barnen. De bör vara pigga under sagostunden, därför är tidpunkten för läsningen viktig. Är

barnen trötta och hungriga får de svårare att koncentrera sig och ta till sig sagan. Läs- och skrivinlärningsexperten Fox (2001) framhåller däremot att det inte finns någon rätt tidpunkt för sagostunden, utan läsningen skall ske ”när helst det är möjligt och så ofta som möjligt”.

För att en berättelse ska fånga och hålla barnens uppmärksamhet vid liv måste den roa och väcka intresse. Den bör även väcka deras fantasi och hjälpa dem att utveckla sitt förnuft och att reda ut sina känslor. Den måste svara mot deras rädsla och förväntningar och ge en antydning om lösningar på problem, för att berika deras liv (Bettelheim, 1979). Ladberg (2003) anser dessutom att det är särskilt viktigt för flerspråkiga barn att de blir intresserade av sagan eller berättelsen de lyssnar på. Annars är risken stor att de tappar koncentrationen och förstör för de andra barnen eller helt stänger av och inte tar till sig språket. Därför är det mycket viktigt att sagoläsningen är väl förberedd. Även att läsa i mindre grupper där barnen är på ungefär samma språkliga nivå är att föredra.

Pramling med flera (1993) menar att sagoläsning och berättande är förbundet med en viss stämning som inte går att uppnå var eller när som helst. Att som barn få uppleva sagostämning är att lära sig om sagor och berättelser. Barn som är vana sagolyssnare njuter inte bara av att höra dem många gånger, utan även proceduren runt omkring betyder mycket. Även Granberg (1996) poängterar att stämningen är viktig vid sagostunden. Den får gärna omges av ritualer, som barnen lär sig känna igen. Då blir sagostunden en aktivitet som de ser fram emot. En ritual att använda sig av för att kalla barnen till sagostund kan till exempel vara att ringa i en klocka, sjunga en välbekant sagosång eller spela en melodi på ett instrument. För att höja stämningen ytterligare kan ljus användas. Ett stearinljus kan ge en speciell atmosfär och doft. Man kan också skapa ”rum i rummet” med hjälp av punktbelysning, då ljuset riktas på till exempel sagoberättaren. Även barnens placering är av vikt vid läsningen. De bör sitta bekvämt och ha plats att röra lite på sig, bäst är om de sitter i en halvcirkel vända mot den som läser. En sagokudde, sagomatta eller sagofilt kan vara stämningshöjande och skönt att sitta på vid sagostunden.

Pramling med flera (1993) anser att när pedagogen läser eller berättar en saga bör den leva sig in i läsningen. Det är då lättare att fånga barnens intresse. Även Granberg (1996) poängterar detta, men också hur viktigt det är att den som berättar sagan är bekant med den och själv tycker om den. Annars finns det risk att den berättas utan engagemang och då förlorar man barnens uppmärksamhet och koncentration. För att hålla kvar lyssnarnas intresse är det

betydelsefullt att ha förmågan att kunna använda olika röstnyanser och styrka. Genom att använda minspel och agera med i berättelsen förstärks upplevelsen och berättelsen blir mer levande. En god berättare är även en god iakttagare. Berättaren bör vara lyhörd för barnens reaktioner och vara uppmärksam på deras engagemang och intresse.

3. Problemprecisering

- På vilket sätt använder pedagoger sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling?
- Är pedagoger medvetna om sin egen roll i användandet av sagor och berättelser?
Det vill säga, använder de sig medvetet av berättarteknik, kroppsspråk, röstvariationer, rekvisita och ”ritualer”?
- Hur planerar pedagoger verksamheten med tanke på att barnen har svenska som andraspråk?

4. Empiri

Syftet med uppsatsen är att undersöka hur pedagoger på mångkulturella förskolor använder sig av sagor i verksamheten för att främja flerspråkiga barns språkutveckling. Nedan presenteras val av undersökningsmetod, undersökningsgrupp, etiska överväganden samt utformande och genomförande av intervju. Efter det följer bearbetning av material samt metodkritik.

4.1 Val av undersökningsmetod

Vi har valt att göra en kvalitativ undersökning då det är pedagogernas tankar och erfarenheter vi vill ta del av. Denscombe (2000) anser att kvalitativ forskning handlar om att forskaren har ett intresse för hur människor förstår olika saker, samt ett intresse för beteendemönster. Metoden vi använt oss av är intervju. Denscombe (2000) menar vidare att om forskaren vill få information och material som ger mer ingående kunskap i ämnet bör denna välja intervju som metod. Det finns olika typer av forskningsintervjuer och vi har försökt utgå från den semistrukturerade varianten. Den innebär att intervjuaren har en färdig lista med frågor som ska besvaras. Dock är intervjuaren flexibel när det gäller frågornas ordningsföljd samt att låta den intervjuade utveckla sina idéer och gå mer på djupet om det ämne och de frågor som tas upp. Det som ytterligare kännetecknar semistrukturerad intervju är att frågorna är öppna och fokus ligger på den intervjuade som får möjlighet att utveckla sina svar.

4.2 Val av undersökningsgrupp

Vi utförde vår undersökning i en mellanstor stad, i södra Sverige. Föremål för undersökningen var tre mångkulturella förskolor. De är belägna i tre olika stadsdelar, som alla är mycket invandrartäta. Vi intervjuade sex pedagoger på olika avdelningar. På två av avdelningarna var barnen i 1-3 års ålder och på de andra fyra var de 3-6 år. Vi valde att genomföra undersökningen med pedagoger från både småbarns- och syskonavdelningar, då vi ville få en bred insyn i verksamheten. Pedagogerna var både förskollärare och barnskötare. Samtliga var kvinnor.

4.3 Etiska överväganden

Innan vi genomförde vår underökning tog vi del av Forskningsrådets etiska principer (2002). Syftet med dem är att visa på olika riktlinjer som bör följas vid undersökningar i forskningssyfte. Principerna består av fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. När vi, per telefon, tog kontakt med respondenterna fick de information om vilka vi var, vilken skola vi studerade på samt undersökningens syfte. Vid intervjutillfället fick de ytterligare information om att de är anonyma och att allt de säger behandlas konfidentiellt, att medverkan är helt frivillig och att de därmed när som helst får avbryta intervjun. Vidare fick de reda på att uppgifterna endast kommer att användas i forskningssyfte.

4.4 Utformande och genomförande av intervju

Inför undersökningen utformade vi ett antal frågor (se bilaga) kopplade till syftet och litteraturen, som vi ville ha svar på. Vi bestämde oss även för att, om det gick bra för respondenterna, använda ljudupptagning för att dokumentera intervjuerna. Denscombe (2000) menar att en intervju inte får spelas in om inte personen som skall intervjuas har gett sitt medgivande till detta. Utan ljudupptagning kan det vara svårt att komma ihåg allt som sägs under en intervju, dessutom kan allt fokus läggas på att lyssna och ställa följdfrågor.

Innan intervjutillfällena kontaktade vi respondenterna via telefon. Vi presenterade oss och förklarade syftet med undersökningen. Vid intervjutillfället fick de information om att allt behandlas konfidentiellt, att intervjuerna sker på deras villkor och de tillfrågades om det var i sin ordning att vi spelade in intervjuerna. På varje förskola genomfördes intervjuerna i mindre arbetsrum, avskilda från övriga verksamheten. På så sätt var det inget som störde eller distraherade. Längden på intervjuerna varierade mellan tio minuter och drygt 30 minuter.

Vi valde att genomföra personliga intervjuer, vilket innebär ett möte mellan forskare och en respondent. Givetvis hade de inte tillgång till frågorna förrän vi ställde dem vid intervjuerna. Vid ett tillfälle var dock två respondenter närvarande under samma intervju. Detta på grund av tidsbrist från respondenternas sida. Fördelen med personliga intervjuer är att de är lätta att arrangera samt att de uppfattningar och synpunkter som kommer fram under intervjun

kommer från en enda källa: den intervjuade. Det gör det lätt att hålla koll på vem som sagt vad. Ytterligare än fördel med personliga intervjuer är att de är lätta att kontrollera, då man bara har en person att vägleda genom intervjun. Som forskare har man dessutom bara en persons idéer och tankar att sätta sig in i och utforska (Denscombe 2000).

Vid intervjun var vi båda närvarande. Den ena ställde frågorna medan den andra förde anteckningar kring respondentens agerande. Vi delade upp det och gjorde tre intervjuer var. Patel och Davissson (2003) samt Denscombe (2000) menar att det är positivt om forskaren för anteckningar under intervjun. Dessa kan då i efterhand fungera som ett komplement till ljudinspelningen. Han menar att ljudinspelningarna bara får med de bitar som uttalas medan anteckningarna kan visa på allt det som finns runtomkring i sammanhanget såsom stämningen under intervjun och kroppsspråket som uppvisas.

4.5 Bearbetning av material

Efter varje intervju lyssnade vi igenom inspelningen och skrev sedan ner det som sades som ett textdokument på datorn. Även anteckningarna som fördes under intervjun skrevs ner på dator. De har dock inte använts vidare i undersökningen då vi ansåg att det som kom fram inte var relevant. Därefter sammanställde vi svaren.

4.6 Resultat

Under denna rubrik synliggörs resultaten från intervjuerna. Detta görs genom att presentera varje pedagog och dess svar för sig, i löpande text. Vi har valt att benämna respondenterna med pedagog A- F.

4.6.1 Pedagog A

Pedagogen är en förskollärare som arbetar på en förskola med sex avdelningar. Avdelningen har 18 barn i åldrarna 3-6 år. Där arbetar ytterligare en förskollärare samt en vikarie utan utbildning. På avdelningen finns ett enspråkigt barn med svenska som modersmål, de övriga är flerspråkiga barn med olika nationaliteter. Barnen får lov att tala sitt modersmål på förskolan. Pedagogen har gått en form av fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn. De har även varit på seminarier i Stockholm, där ämnet behandlades. På förskolan finns modersmåls lärare att tillgå. Däremot arbetar dessa inte på det sätt som pedagogerna på

förskolan hade önskat. De arbetar med barnen utanför barngruppen, istället för att vara en del av verksamheten. Detta är dock något som specialpedagogerna på förskolan jobbar på för att ändra.

Sagor är något som pedagogerna arbetar mycket med på avdelningen. Det används dagligen, oftast efter lunchen, då vissa barn sover och de andra behöver varva ner. Ibland görs det även på förmiddagen när de är i mindre grupper. De läser och berättar oftast i smågrupper, då de kan se alla barnen och kan låta alla komma till tals. Vid sagoberättande och läsning sitter de på en liten rund matta. Alla barnen sitter runt pedagogen när denne berättar.

I verksamheten använder de sig av olika typer av sagor och berättelser. Det viktiga är att de berättas flera, flera gånger. På så vis kan barnen ta till sig sagan lättare. De använder inte böcker så ofta, utan berättar istället med hjälp av språkpåsar och flanobilder. Pedagogen menar att för svenska barn kan man läsa en bok och visa bilderna som hör till, men det är svårt att göra så för barn som har svenska som andraspråk. Det blir alldeles för svårt för dem. Det är för många ord de inte känner till och det blir tråkigt för dem. När de väljer sagor och berättelser utgår de ifrån att barnen har svenska som andraspråk. Astrid Lindgren- och Pettsonböcker är alldeles för svåra för dem, däremot har de berättat sagor som Bockarna Bruse och de är mycket uppskattade.

Rösten och kroppen är av stor vikt när pedagogen berättar. Hon ändrar rösten och använder gester och hela kroppen för att göra det så tydligt som möjligt för barnen. I berättandet får även barnen vara delaktiga. De pekar och frågar och brukar få berätta vad till exempel flanobilderna föreställer. Ofta vill barnen även berätta vad som ska hända när de hänger upp bilderna. När de arbetat med en saga under en längre tid brukar barnen själva få berätta den med flanobilder eller sagopåse.

Pedagogen anser att det är mycket viktigt och användbart med sagor och berättelser i språkutvecklande syfte. Ibland väljer de sagor utifrån olika teman de arbetar med. För övrigt har de mycket bilder överallt på avdelningen och pratar och berättar om allt, för att främja barnens språkutveckling.

4.6.2 Pedagog B

Pedagogen är en förskollärare som arbetar på en förskola med fem avdelningar. Avdelningen har 20 barn i åldrarna 4-6 år. Där arbetar ytterligare en förskollärare samt en barnskötare. På avdelningen har hälften av barnen svenska som modersmål, andra hälften är flerspråkiga barn med olika nationaliteter. Barnen får lov att tala sitt modersmål på förskolan.

Pedagogen har varit med och startat upp en förberedelseavdelning för barn som inte har svenska språket. I samband med det fick hon gå på olika fortbildningar och föreläsningar som behandlade ämnen om flerspråkiga barn och svenska som andraspråk. Hon har även läst 5 högskolepoäng som handlade om språk och mångkulturalitet.

På förskolan finns modersmåls lärare att tillgå. De är dock väldigt stressade då de har många barn. Därför fungerar det inte som pedagogerna vill. Modersmåls lärarna har en liten sluten grupp som de går undan med, istället för att vara en del av övriga verksamheten.

I verksamheten används sagor och berättelser dagligen. Barnen kommer ofta och ber pedagogerna läsa. Ibland väljer barnen böcker själva och ibland är det pedagogerna som ser att det är dags. Vid samlingar berättar de ibland sagor med hjälp av sagopåsar och annan rekvisita. Berättandet och läsningen sker i både mindre och större grupper. Då sitter de ofta i en stor röd hörnsoffa som finns i "hjärtat" av avdelningen. De hade dock gärna sett att det fanns möjlighet att berätta och läsa i ett mer avskilt rum, men det finns ingen möjlighet att arrangera. Intill soffan finns även böcker lättillgängliga för barnen. De står vända utåt så att de är väl synliga. De byts ut med jämna mellanrum, då pedagoger och barn besöker biblioteket en gång i veckan.

Pedagogen använder sig av flera ritualer vid sagoberättandet. Hon börjar och avslutar alltid på samma sätt. På så sätt vet barnen vad som komma skall och de känner igen ritualerna. Hon brukar börja med att berätta om sin gamla mormor som berättade sagor för henne som liten flicka. Hon berättar att mormodern brukade sitta i en gungstol, varpå pedagogen tar fram en liten, liten gumma som sitter i en gungstol och sätter henne på golvet framför barnen. Sagorna avslutas alltid på samma sätt: Snipp, snapp, snut så är sagostunden slut. Det blir något för barnen att känna igen. De vet att det alltid går till på samma sätt. Hon använder sig även av olika typer av rekvisita, såsom flanobilder, sagopåsar, en resväska med sagor i, djur som kan

prata med henne, men inte med barnen och så vidare. Stämningen, anser pedagogen, är mycket viktig för att bibehålla barnens intresse.

När pedagogerna väljer sagor och berättelser finns det oftast en tanke bakom. Om de ska arbeta med empati så väljer de sagor med det temat, exempel på sådana sagor är ”Grodansagor” (böcker som behandlar ämnen som till exempel utanförskap, vänskap, rädsla och så vidare). De använder även en del klassiska sagor. ”Inget ont om Walt Disney, men ibland behövs annat också”. Till viss del väljer de sagor och berättelser med tanke på att barnen har svenska som andraspråk. De tänker mycket på vilken typ av sagor de väljer. Är det ett problem i gruppen eller om det finns något som de behöver arbeta extra med så väljer de sagor utifrån det.

Berättartekniken spelar väldigt stor roll vid berättande, menar pedagogen. Man måste vara engagerad som berättare, annars tappar man barnens intresse. Att variera rösten, mimik och kroppsspråk gör mycket för sagan och är dessutom halva nöjet med berättandet.

Barnen får ibland vara delaktiga vid sagoberättandet, men det är beroende av vilka grupper de har och vad syftet med berättandet är. Ibland så dramatiserar de olika sagor och då är barnen med och agerar.

Pedagogen tror att sagor och berättelser kan vara viktiga i språkutvecklande syfte. Sagor är en upplevelse och då får barnen något med sig. I sagor får barnen ta del av nya ord och utökar på så sätt ordförrådet. I övriga verksamheten så använder de mycket bilder, är tydliga med vad de gör och pratar mycket för att främja barnens språkutveckling.

4.6.3 Pedagog C

Pedagogen är en folkhälsopedagog som arbetar på en förskola med sex avdelningar. Avdelningen har 18 barn i åldrarna 3-5 år. Där arbetar även en förskollärare samt en barnskötare. På avdelningen finns ett enspråkigt barn med svenska som modersmål, de övriga är flerspråkiga barn med olika nationaliteter. Barnen får lov att tala sitt modersmål på förskolan. Men om de enbart talar sitt modersmål i lek, tillsammans med andra barn, stoppas de. De måste lära sig svenska också, menar pedagogen. På förskolan finns modersmåls lärare att tillgå och på den här avdelningen är de en del av verksamheten. Pedagogerna har inte gått

någon form av fortbildning, men har läst en del om kulturella skillnader. Hon är relativt ny på förskolan. Pedagogerna menar att ”ingen fortbildning kan väga över att arbeta i verkligheten”.

I verksamheten används sagor och berättelser dagligen, både i smågrupper och i större. Det sker dock inte vid någon bestämd tidpunkt. Läsmiljön varierar, men ibland sitter barnen i en soffa och pedagogerna mitt emot. Vid spontanstunderna kan de sitta lite var som helst, på golvet eller en madrass. Rekvizita, som gärna används och som är mycket omtyckt bland barnen, är flanobilder. Då är barnen ibland med och berättar själva. Vid berättande anser pedagogerna att det är viktigt att använda sig av kroppsspråk och olika tonläge. Det gäller även att ha inlevelse för att fånga barnens intresse. De använder inga ritualer vid sagoläsning eller berättande.

Pedagogerna använder olika typer av böcker och berättelser i verksamheten. För tillfället har de en arabisktalande praktikant som läser böcker på arabiska för barn med det modersmålet. Sedan läser pedagogerna samma bok men med svenska text.

Sagor och böcker ses som ett bra redskap om man vill utveckla språket hos barn. För övrigt menar pedagogerna att det inte handlar om hur eller vad man planerar, för att utveckla barns språk. Det handlar om hur pedagogerna är, på vilket sätt de kan omsätta sina teoretiska kunskaper. Hon menar att på den här förskolan är personalen väldigt språkmedveten. Mycket sitter i ryggraden. De agerar utan att tänka på det.

4.6.4 Pedagog D

Pedagogen är en förskollärare som arbetar på en förskola med sex avdelningar. Avdelningen har 12 barn i åldrarna 3-5 år. Där arbetar ytterligare en förskollärare, två barnskötare samt en grundskollärare. På avdelningen finns ett enspråkigt barn med svenska som modersmål, de övriga är flerspråkiga barn med olika nationaliteter. Pedagogen har gått en fortbildning som behandlade ämnet svenska för invandrare. Hon tyckte dock inte att den var så givande och kände att hon redan var medveten om det som togs upp. Det ger mer att jobba bland barnen i verkligheten och få erfarenhet på det viset, menar hon.

Barnen får lov att tala sitt modersmål på förskolan. Där finns även modersmåls lärare att tillgå. Tyvärr fungerar det inte som pedagogerna vill. De är missnöjda med att lärarna inte har någon pedagogisk utbildning och för att de inte är en del av verksamheten. De tar med sig en grupp

barn och sitter i ett litet rum och ”har skola”. Pedagogerna har ingen aning om vad modersmålsläraarna jobbar med när de har sina grupper.

I verksamheten används sagor och berättelser dagligen. De har en obligatorisk läsestund innan maten och en stund efter. Ibland används det för att dämpa barnen när de är stökiga. Läsningen och berättandet sker både i helgrupp och i mindre grupper. Läsningen varierar, ibland sitter de i soffan, och ibland på golvet. Det händer att barn vill höra en saga alldeles själv och då går de undan till en lugnare plats. Den ritual som används vid berättande och läsning är: ”Snipp, snapp, snut nu är sagan slut”. Rekvizitan som används är ofta flanobilder. Ibland är barnen delaktiga i berättandet, främst när de använder flanobilderna. Då kan barnen få berätta sagorna själva. De är även delaktiga på så vis att de pekar och ställer frågor.

Det finns ett blandat utbud av böcker och sagor på avdelningen. De har även köpt in en del böcker på barnens olika modersmål, till exempel albanska, tjeckiska, arabiska och bosniska. De tittar i böckerna tillsammans med barnen trots att pedagogerna inte förstår texten. Barnen menar att även om pedagogerna inte förstår texten så kan de läsa bilderna för dem.

Pedagogen menar att berättartekniken är mycket viktig vid sagoläsning och berättande. Det gäller att vara rolig och intressant som berättare. Det är en träningssak. Hon menar även att rösten är vårt bästa verktyg och något man ska använda.

Sagor och berättelser ses som något positivt i språkutvecklande syfte, om det används på rätt sätt. För att främja barnens språkutveckling på annat vis än genom sagor så använder de bilder som de pratar om, de använder dockor, kort och flanobilder. Pedagogen menar att det sitter i ryggmärgen, att planera verksamheten så språket utvecklas. Det är något de bara gör.

4.6.5 Pedagog E

Pedagogen är en barnskötare som arbetar på en förskola med två avdelningar. Avdelningen har 13 barn i åldrarna 11 månader – 2,5 år. Där arbetar ytterligare en barnskötare samt en förskollärare. På avdelningen finns ett enspråkigt barn med svenska som modersmål, de övriga är flerspråkiga barn med olika nationaliteter. Barnen får tala sitt modersmål på förskolan, men inte hela tiden. Då de svenska barnen är i minoritet kan de tycka att det är jobbigt när de inget förstår.

Pedagogen har inte gått någon fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn. På avdelningen finns inte någon modersmåls lärare att tillgå, då barnen är för små.

För att främja barnens språkutveckling arbetar de mycket i små grupper. Så de kan höra vad barnen säger och så att pedagogerna kan prata med dem. Sång och sagoläsning satsar de mycket på just nu. Pedagogerna har satt upp en hylla med böcker som ska vara synliga för barnen. Lässtund sker varje dag, före och efter lunch samt när de jobbar i mindre grupper. Då sitter pedagogerna och läser med ”sin” grupp. Det är lättast att nå barnen då man läser i mindre grupper. Då de läser använder de sig inte av några ritualer, men däremot av rekvisita i form av flanosagor och sagopåsar. Detta kommer ofta fram vid samling.

Läsmiljön önskar pedagogerna vara bättre. Gärna mer instängd och ombonad, så yttre intryck inte stör eller distraherar. Det är något som de jobbar på att få på avdelningen.

Då barnen inte har språket och då de är små använder sig pedagogerna av sagor och berättelser med mycket bilder, som till exempel ”Den lilla gumman”, men även ”Alfons” ibland. Pedagogerna menar att de absolut väljer böcker med tanke på att barnen har svenska som andraspråk. Hela tiden. Det går sällan att läsa innantill i boken, utan man får förklara med egna ord istället.

Pedagogen tror att det spelar väldigt stor roll hur man använder sin röst och sitt kroppsspråk, sin berättarteknik, när man berättar sagor. Hon använder sig även av lite teckenspråk. Ibland är barnen på avdelningen delaktiga i berättandet.

Om sagor och berättelser i språkutvecklande syfte svarar pedagogerna att hon tror att det är väldigt utvecklande, särskilt om man använder mycket bilder och om man som pedagog använder sitt kroppsspråk tydligt.

4.6.6 Pedagog F

Pedagogen är en förskollärare som arbetar på en förskola med två avdelningar. Avdelningen har 19 barn i åldrarna 3-6 år. Där arbetar ytterligare en förskollärare samt en barnskötare. På avdelningen finns ett enspråkigt barn med svenska som modersmål, de övriga är flerspråkiga

barn med olika nationaliteter. Barnen får lov att tala sitt modersmål på förskolan. I vissa situationer passar det dock inte. Till exempel vid matsituationer där andra barn inte kan samma språk. Pedagogerna har inte gått någon fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn.

På förskolan finns modersmåls lärare i en del språk. Ibland förekommer det samarbete mellan modersmåls lärarna och övrig personal. Speciellt en av modersmåls lärarna är intresserad av att veta vad de arbetar med på avdelningen och henne informerar de om till exempel vilka sagor och böcker som används. Modersmåls lärarna deltar ibland vid matsituationer, de finns där och alla barnen vet vilka de är.

För att främja barnens språkutveckling menar pedagogerna att man ska vara tydlig, men inte övertydlig. Om barnen inte har någon svenska alls, så har de bilder som föreställer allt de gör i verksamheten, t ex äta, gå på toaletten, gunga och så vidare. Där kan pedagoger och barn peka och visa vad vi vill.

Pedagogerna svarar att de använder sig mycket av sagor och berättelser i sitt arbete med barnen. Det sker varje dag och främst under vilan, då vissa barn sover. Det sker även spontant under dagen. Om det finns arabisktalande personal tillgänglig, så läser de böcker på arabiska för barnen. Vid sagotunden är de oftast uppdelade i mindre grupper då pedagogerna tycker att det är bästa lösningen. För det mesta vill barnen sitta i soffan då de tycker det är mysigast, men det händer att de även sitter på golvet. Pedagogerna på avdelningen använder sig inte av några ritualer vid sagotunden just nu, men tidigare har de gjort det. Däremot använder de sig mycket av rekvisita såsom flanosagor och sagopåsar. Detta för att pedagogerna menar att bilder är viktigt och att barnen lär sig snabbt med hjälp av det.

På avdelningen använder de sig främst av bilderböcker med lite text i, då texten inte är så viktig. De pratar mycket om bilderna i boken och vill ha talande bilder. Ofta väljer pedagogerna sagor och berättelser med tanke på att barnen har svenska som andraspråk, och de brukar gå till biblioteket och där får barnen låna de böcker de själva vill.

Pedagogen menar att ens kroppsspråk och röst spelar en jättestor roll när man berättar sagor och berättelser. Man måste tycka om det själv. På avdelningen får barnen vara delaktiga i berättandet. De pekar och ställer många frågor. Ibland händer det att de får göra egna sagor.

Om sagor och berättelser i språkutvecklande syfte svarar pedagogen att hon tycker det är mycket viktigt. Sagor och berättelser, såväl som rim, ramsor, sång och musik.

4.7 Analys

I detta avsnitt analyseras svaren från intervjuerna, med utgångspunkt i problemprecisering och syfte.

Syftet med vårt examensarbete är att undersöka om och hur pedagoger, på mångkulturella förskolor, arbetar med sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling.

4.7.1. På vilket sätt använder pedagoger sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling?

Sagor och berättelser är något som används dagligen av samtliga pedagoger. Fyra pedagoger (A, D, E och F) svarar att berättande och läsning oftast sker före alternativt efter lunch/ på vilan då vissa barn sover. På pedagog C:s avdelning har de ingen bestämd tid för sagostunden, utan det kan ske när som helst under dagen. Även pedagog B och F har spontana sagostunder. Två av pedagogerna (B och D) använder sig dessutom av sagor och berättelser vid samling. En pedagog (D) anser att om det är stökigt i barngruppen kan det hjälpa att läsa, för att dämpa barnen.

Vid sagostunden uppger tre av pedagogerna (A, E och F) att läsning sker i mindre grupper. Då är det lättare att se alla barnen och låta dem komma till tals. Övriga pedagoger (B, C och D) svarar att sagoläsning och berättande sker såväl i helgrupp som i små grupper.

Hälften av pedagogerna (A, C och F) uppger att barnen får vara delaktiga i berättandet, till exempel genom att fråga och peka på bilder. Andra hälften (B, D och E) menar att barnen får vara delaktiga vid vissa tillfällen, då det passar.

4.7.2. Är pedagoger medvetna om sin egen roll i användandet av sagor och berättelser? Det vill säga, använder de sig medvetet av berättarteknik, kroppsspråk, röstvariationer, rekvisita och ”ritualer”?

Samtliga pedagoger betonar vikten av att använda kroppsspråk och variera rösten vid berättande för barn. På så sätt fångar och bibehåller man deras intresse, menar hälften av pedagogerna (B, C och D). ”Att variera rösten, mimik och kroppsspråk gör mycket för sagan och är dessutom halva nöjet med berättandet”, säger pedagog B. Att ha inlevelse, vara rolig och tycka om det man gör, anser tre pedagoger (C, D och F) vara betydelsefullt. Pedagog E använder även teckenspråk vid berättande, för att göra det extra tydligt för barnen som inte har svenska språket.

Rekvisita i form av flanosagor och sagopåsar, är något som alla pedagogerna använder sig av. ”Bilder är viktigt. Barnen lär sig snabbt med hjälp av det”, anser pedagog F. Pedagog A använder flanosagor och sagopåsar till och med mer än vanliga böcker. Detta för att de flerspråkiga barnen har svårt att ta till sig texten i böcker, då den ofta är alldeles för svår. Förutom flanosagor och sagopåsar, använder pedagog B även rekvisita såsom en resväska med olika sagor i samt djur som kan prata med henne, men inte med barnen.

Endast två (B och D) av de sex pedagogerna använder sig av någon form av ritual. Pedagog B börjar och avslutar alltid på samma sätt. I början av berättandet tar hon fram en liten figur som sitter med under sagostunden. När sagan är slut säger pedagogen ramsan ” Snipp, snapp, snut så är sagostunden slut”. Hon menar att det blir något för barnen att känna igen, då de vet att det alltid går till på samma sätt. Även stämningen är av stor vikt. Pedagog D däremot använder sig endast av frasen ”Snipp, snapp, snut nu är sagan slut!”. Pedagog F svarar att hon tidigare använde sig av ritualer, men det görs inte längre.

Läsmiljön varierar, men samtliga pedagoger (utom E, som inte svarade på frågan om placering vid läsning) uppger att de sitter i en soffa eller på golvet med barnen, under sagoläsning och berättande. Vid spontanstunder då något barn, tillsammans med en vuxen, vill höra en saga kan de sitta var som helst, menar pedagog C och D. Pedagog B och E efterlyser en mer inbjudande och ombonad läsmiljö.

4.7.3. Hur planerar pedagoger verksamheten med tanke på att barnen har svenska som andraspråk?

Samtliga pedagoger svarar att barnen får tala sitt modersmål på förskolan. Tre av dem (C, E och F), har dock åsikter gällande när det är passande. Pedagog C stoppar barnen om de enbart talar sitt modersmål i lek tillsammans med andra. Hon vill att de ska träna på svenska språket också. Pedagog E däremot menar att då de svenska barnen är i minoritet kan de tycka att det är jobbigt att inget förstår och hon kan därför stoppa om barnen talar för mycket på sitt modersmål. Även pedagog F menar att i situationer där andra barn inte förstår, är det inte passande att tala sitt modersmål. Till exempel vid matsituationer där många barn är samlade.

Modersmåls lärare, uppger fem av pedagogerna att de har tillgång till på förskolan. Pedagog E menar att på grund av barnens låga ålder har de inte någon modersmåls lärare. Tre av pedagogerna (A, B och D) hade önskat att samarbetet mellan dem och lärarna i modersmål hade fungerat bättre än vad det gör idag. Som det ser ut idag är de inte en del av verksamheten, utan tar istället sin lilla grupp med barn och går iväg. Pedagog D är dessutom missnöjd med att modersmåls lärarna inte har någon pedagogisk utbildning. Pedagog C och F är dock positiva, då de har ett samarbete där modersmåls läraren är en del av verksamheten.

Fyra av pedagogerna (A, B, E och F) väljer sagor och berättelser med tanke på att barnen har svenska som andraspråk. Pedagog A tänker på att inte välja för svåra böcker, såsom Astrid Lindgrens. Utan istället sagor som till exempel "Bockarna Bruse". När pedagog B väljer sagor och berättelser finns det ofta en tanke bakom. Om det till exempel är problem i gruppen väljer de sagor som uppmärksammar detta. Pedagog E och F använder främst böcker med många bilder och lite text. De samtalar mycket kring bilderna. Böckerna som ofta berättas på pedagog E:s avdelning är av typen "Den lilla, lilla gumman" och "Alfons Åberg". Pedagog C och D köper in en del böcker på barnens modersmål. På pedagog D:s avdelning tittar de i dessa böcker tillsammans med barnen, som tycker att, trots att pedagogerna inte förstår texten, så kan de läsa bilderna. På pedagog C:s avdelning finns det för tillfället en praktikant som talar arabiska. Hon läser böcker på arabiska för barnen. Sedan läser de andra pedagogerna samma bok, fast på svenska. Två av pedagogerna (B och F) går regelbundet till biblioteket med barnen. Där barnen själva får välja böcker.

Samtliga pedagoger anser att sagor och berättelser är viktiga i språkutvecklande syfte. Pedagog B menar att genom sagoberättande får barnen många nya ord och utökar på så sätt

sitt ordförråd. I planeringen av övriga verksamheten svarar fyra av pedagogerna (A, B, D och E) att de använder sig av mycket bilder för att benämna saker på avdelningen. Detta för att förtydliga för barnen som är flerspråkiga. Fyra av pedagogerna (A, B, D och F) poängterar vikten av att prata, förklara och benämna allt i vardagen. Pedagog F menar att även rim, ramsor, sång och musik är språkutvecklande.

Hälften av pedagogerna (A, B och D) har gått någon form av fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn. Pedagog D menar dock att det inte var så givande och kände att hon redan var medveten om det som togs upp. ”Det ger mer att jobba och få erfarenhet från verkligheten.” Andra hälften av pedagogerna (C, E och F) har inte gått någon fortbildning. Pedagog C menar att ingen fortbildning kan väga upp att arbeta med flerspråkiga barn i verkligheten.

5. Diskussion

I det här avsnittet diskuteras resultaten av den empiriska undersökningen i förhållande till litteraturen i forskningsbakgrunden.

Utifrån resultaten i undersökningen kan vi konstatera att samtliga pedagoger dagligen använder sagor och berättelser i sitt arbete med barnen på förskolan. Både Pramling med flera (1993) och Granberg (1996) anser att berättelser och sagor är positivt för barn, då det bland annat är något som stimulerar deras fantasi samt ger dem nya erfarenheter. Om berättaren lyckas fånga barnens uppmärksamhet och bibehålla deras intresse lyssnar barnet aktivt och tränar då även sin koncentrationsförmåga. Vidare menar Granberg (1996) att då barn tidigt i livet får höra sagor och berättelser kan det hjälpa dem att lättare känna empati, medkänsla och inlevelse. Detta i samband med utvecklad föreställningsförmåga och fantasi, främjar den intellektuella utvecklingen. Av sagor lär barn även om moraliska innebörder, vad som är gott och ont, rätt och fel, då det i berättelser framställs på ett sätt som barn förstår. Det var, för oss, ett glädjande resultat att samtliga pedagoger använder sagor och berättelser dagligen, då vi genom uppsatsskrivandet fått en ökad medvetenhet om dess positiva effekter på barn och deras språkliga utveckling.

Majoriteten av pedagogerna svarar att berättande och läsning oftast sker före alternativt efter lunch/ på vilan då vissa barn sover. På en pedagogs avdelning har de ingen bestämd tid för sagostunden, utan det kan ske när som helst under dagen. Två pedagoger har spontana sagostunder. Två av pedagogerna använder sig dessutom av sagor och berättelser vid samling. En pedagog anser att om det är stökigt i barngruppen kan det hjälpa att läsa, för att dämpa dem. Enligt Granberg (1996) är det bra om sagostunden sker dagligen och är regelbundet återkommande. Samlar man dessutom barnen vid samma tid och plats varje dag, skapas en kontinuitet och trygghet hos dem. Det här kan även skapa en begynnande tidsuppfattning hos barnen. De bör vara pigga under sagostunden, därför är tidpunkten för läsningen viktig. Är barnen trötta och hungriga får de svårare att koncentrera sig och ta till sig sagan. Fox (2001) framhåller däremot att det inte finns någon rätt tidpunkt för sagostunden, utan läsningen skall ske ”när helst det är möjligt och så ofta som möjligt”. Vi instämmer med Granberg (1996) och Fox (2001) om att det är viktigt att sagoberättandet sker dagligen och ofta. Däremot tycker vi inte att det måste ske vid någon speciell tidpunkt, utan gärna spontant under dagens

gång, likt Fox (2001). Av resultaten framkommer det dock att de flesta pedagogerna har sagostund före eller efter lunch. Vid dessa tillfällen kan barnen vara trötta och hungriga. Dessutom har en del av pedagogerna sagoläsningen under barnens vila, då bara vissa barn är vakna. De barn som sover kan då inte ta del av sagostunden. Vi ifrågasätter pedagogernas syfte då inte alla barn får vara delaktiga och att berättandet sker vid tillfällen då barnen kan vara trötta och hungriga och därmed okoncentrerade. Sagostunden riskerar då att bli mindre givande och mindre språkutvecklande.

Ladberg (2003) betonar att det är särskilt viktigt för flerspråkiga barn att de blir intresserade av sagan eller berättelsen de lyssnar på. De kan annars tappa koncentrationen och därmed inte ta till sig språket. Att läsa i mindre grupper där barnen är på ungefär samma språkliga nivå kan underlätta för barnen. Vid sagostunden uppger hälften av pedagogerna att läsning sker i mindre grupper. Då är det lättare att se alla barnen och låta dem komma till tals. Den andra halvan pedagoger svarar att sagoläsning och berättande sker i helgrupp såväl som i små grupper. Även Calderon (2004) menar att det kan vara bra att dela in barnen i små grupper då de kan ha svårt att ta till sig språk och innehåll i sagan, på grund av deras olika förförståelse. I en mindre grupp får barnen större möjlighet till talutrymme och för att ställa frågor men det blir även lättare att anpassa språket. Förutom att det är positivt för barnen att vistas i mindre grupper hjälper det även pedagogerna, då det är lättare att se till alla barn och deras behov, anser vi.

Granberg (1996) framhåller att om barn aktivt får delta i sagostunden, genom att komma med kommentarer eller egna berättelser, väcks deras fantasi ytterligare, mer än om de endast får lyssna. Vid aktivt deltagande blir sagostunden en dialog där barnens initiativförmåga uppmuntras, detta leder också till att stärka deras självförtroende. Om pedagogen lyckas fånga barnens intresse och behålla deras uppmärksamhet lyssnar barnen aktivt och tränar på så sätt sin koncentrationsförmåga. Om barn får höra och uppleva en saga vid upprepade tillfällen kan de med lite hjälp från pedagoger så småningom återberätta sagan själva. Tre av pedagogerna uppger att barnen får vara delaktiga i berättandet, till exempel genom att fråga och peka på bilder. De andra tre menar att barnen får vara delaktiga vid vissa tillfällen, då det passar. Vi menar däremot att barnen bör få vara delaktiga så mycket som möjligt, då sagor och berättelser berättas för deras skull. Å andra sidan finns det barn som önskar att endast lyssna på sagan utan avbrott. De kan därför bli störda av att andra barn pratar och pekar. Om

berättandet då sker ofta kan man som pedagog variera sig och låta allas behov bli tillgodosedda.

Samtliga pedagoger betonar vikten av att använda kroppsspråk och variera rösten vid berättande för barn. På så sätt fångar och bibehåller man deras intresse, menar hälften av pedagogerna. ”Att variera rösten, mimik och kroppsspråk gör mycket för sagan och är dessutom halva nöjet med berättandet”, säger en av pedagogerna. Att ha inlevelse, vara rolig och tycka om det man gör, anser tre pedagoger vara betydelsefullt. Detta är något som även Pramling med flera (1993) och Granberg (1996) poängterar. Om man lever sig in i läsningen är det lättare att fånga barnens intresse. Gör man inte det finns det risk att tappa deras uppmärksamhet och koncentration. Att ha förmågan att använda sig av olika röstnyanser, styrka, minspel och kroppsspråk är betydelsefullt för att behålla barnens intresse. Att vara engagerad och leva sig in i berättandet är något som vi också anser vara väldigt viktigt. Man behöver inte gå längre än till sig själv, att lyssna på en föreläsare utan engagemang för det den pratar om, gör att man kan tappa koncentrationen bara efter en kort stund. Om personen däremot brinner för det den talar om så rycks man som lyssnare med.

Många gånger är sagostunden något barn ser fram emot och om den förekommer ofta kan det vara bra att använda sig av någon form av ritual, menar vi, liksom Granberg (1996). Endast två av de sex pedagogerna använder sig av ritualer. En av pedagogerna inleder och avslutar alltid sagostunden på samma sätt. En annan avslutar alltid med frasen: ”Snipp, snapp, snut nu är sagan slut!”. Granberg (1996) poängterar att berättandet gärna får omges av ritualer. Det gör att barnen vet vad som ska hända och det kan då bli något att se fram emot. Endast en pedagog poängterar vikten av stämningen kring sagostunden. Granberg (1996) och Pramling med flera (1993) menar att sagoläsning och berättande är förbundet med en viss stämning som inte går att uppnå var eller när som helst. Att som barn få uppleva sagostämning är att lära sig om sagor och berättelser. Barn som är vana sagolyssnare njuter inte bara av att höra dem många gånger, utan även proceduren runt omkring betyder mycket.

På de olika avdelningarna varierar läsmiljön, men samtliga pedagoger (utom en, som inte svarade på frågan) uppger att de sitter i en soffa eller på golvet med barnen, under sagostunden. Vid spontanstunder då något barn, tillsammans med en vuxen, vill höra en saga kan de sitta var som helst, menar två av pedagogerna. Två pedagoger efterlyser även en mer inbjudande och ombonad läsmiljö. Granberg (1996) menar att spontanstunderna är lika

viktiga som de planerade. De visar på barnens eget intresse och initiativ. Hon menar även att när man läser med många barn på en gång är deras placering viktig. Helst bör de sitta i en halvcirkel, vända mot läsaren. Att få sitta bekvämt och ha lite plats att röra sig på kan också underlätta.

Hälften av pedagogerna i undersökningen har gått någon form av fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn. En av dem tyckte dock att det inte gav så mycket och kände att hon redan var medveten om det som togs upp. Hon menar att ”det ger mer att jobba och få erfarenhet från verkligheten.” Vi menar att det kan vara nyttigt att gå fortbildningar under tiden man jobbar. Dels för att uppdatera sina kunskaper, dels för att ta del av nya tankar. Det kommer ständigt nya forskningsrön som kan vara viktiga att känna till. Andra hälften av pedagogerna har inte gått någon fortbildning alls. En av dem menar dock att ingen fortbildning kan väga upp att arbeta med flerspråkiga barn i verkligheten. Erfarenhet är guld värd, men vi menar att man aldrig är färdiglärdd. Att vidareutbilda sig är a och o, både för sin egen utveckling och för verksamhetens.

På samtliga förskolor får barnen tala sitt modersmål. Hälften av pedagoger har dock åsikter gällande när det är lämpligt. En av pedagogerna hindrar barnen om de enbart talar sitt modersmål i lek, eftersom hon vill att de ska träna på det svenska språket också. En annan pedagog menar att då de svenska barnen är i minoritet kan de tycka att det är jobbigt att inget förstår och hon kan därför stoppa barnen om de talar för mycket på sitt modersmål. I situationer där andra barn inte förstår, är det inte passande att tala sitt modersmål, menar en pedagog. Till exempel vid matsituationer där många barn är samlade. Vi är lite ambivalenta då det kommer till att hindra barn från att tala sitt modersmål på förskolan. Samtidigt så förstår vi hur pedagogerna menar då detta görs, eftersom vissa barn kan tycka att det är jobbigt att inte förstå sina kompisar. Å andra sidan vet vi att det är språkutvecklande att få tala sitt modersmål. Benckert (2000) menar att pedagoger i förskolan har en viktig roll, då det gäller att ge barn som inte har svenska som modersmål, en möjlighet att både utveckla det svenska språket och modersmålet. Då barn får utveckla sitt modersmål är det även lättare för dem att lära sig svenska och ta till sig andra kunskaper. Vi instämmer med Benckert att förskolan har en viktig roll då det gäller att utveckla barns språk. Både det svenska språket och modersmålet. En del barn kommer kanske endast i kontakt med svenskan på förskolan, och då är det viktigt att ge dem de bästa förutsättningarna för att lära sig språket. Samtidigt är

det av vikt att förskolan erbjuder modersmålsundervisning, då barn kan ha lättare att ta till sig det svenska språket då de behärskar sitt modersmål.

På fem av avdelningarna finns det tillgång till modersmåls lärare. På den sjätte avdelningen finns det ingen att tillgå på grund av barnens låga ålder. Tre av pedagogerna hade önskat att samarbetet mellan dem och lärarna i modersmål hade fungerat bättre än vad det gör idag. Som det ser ut idag är de inte en del av verksamheten, utan de tar istället sin lilla grupp med barn och går iväg. Vi anser att det bästa är när modersmåls lärarna är integrerade i verksamheten. När barnen går iväg på modersmålsundervisning kan det skapa en förvirring, både hos de som går iväg, som kan känna sig utanför samt hos de som får stanna kvar, som å andra sidan kan känna sig avundsjuka. Men även för pedagogerna då det i vissa fall inte finns någon kommunikation mellan de båda parterna. Enligt vår erfarenhet blir det ett avbrott i verksamheten som skulle kunna lösas om ett samarbete mellan pedagogerna fanns.

En av pedagogerna känner sig missnöjd med att modersmåls lärarna inte har någon pedagogisk utbildning. Två pedagoger är dock positiva för de har ett samarbete som fungerar, då modersmåls läraren är en del av verksamheten. Att ha ett samarbete med modersmåls lärare är något som Ladberg och Nyberg (1996) menar är viktigt. De poängterar att med hjälp av en modersmåls lärare kan man arbeta parallellt med språken, vilken är en enorm tillgång för barns flerspråkighet. Vi menar, liksom pedagogerna och Ladberg och Nyberg, att det är bra om modersmåls läraren kan vara en del av verksamheten. Då finns det någon som förstår och som kan förklara. Det är en hjälp för både barn och pedagoger.

Vidare menar Ladberg och Nyberg (1996) att en modersmåls lärare kan vara en förebild för barnen. En person som visar att språket och kulturen är något viktigt och betydelsefullt. En modersmåls lärare kan bidra till, liksom Benckert (2000) menar, att barnen känner ökad trygghet, då det finns någon som kan trösta och förklara. Det ger en möjlighet att hjälpa barnen att förstå vad som händer samt att förbereda dem för vad som ska ske härnäst. Vi anser att även de ordinarie pedagogerna bör vara viktiga förebilder och ha en positiv inställning till barnens olika kulturer och språk. Benckert (2000) poängterar att det kan hjälpa om pedagogerna lär sig några fraser på barnens språk, vilket kan bidra till att de känner sig uppmärksammade. Även läroplanen för förskolan (Läraryrket, 2005) framhåller att förskolan ska sträva efter att varje barn känner delaktighet i sin egen kultur och utvecklar känsla och respekt för andra kulturer. Då får barnen en chans att känna stolthet över sitt

ursprung, samtidigt är det ett ypperligt tillfälle för de andra barnen att ta del av en annan kultur.

Fyra av pedagogerna väljer sagor och berättelser med tanke på att barnen har svenska som andraspråk. Calderon (2004) menar att då man väljer en saga eller en berättelse är det viktigt att dels tänka på barnens intresse, dels på de kulturella yttringar som kan finnas i boken. I många sagor och berättelser synliggörs den svenska sagotraditionen som skildrar typiskt svenska händelser. Detta kan upplevas som främmande för flerspråkiga barn och är därför något man som pedagog bör ha i åtanke. Vi menar att samtidigt som det kan vara svårt för barnen med denna typ av sagor så kan det även vara något positivt. De får på ett lustfyllt och lättsamt sätt integreras i det svenska kulturarvet, vilket är lika viktigt som att ta tillvara på sin egen kultur. Man kan även införskaffa böcker (delvis typiskt svenska) på barnens modersmål. På så vis, menar vi, att de får ta del av både sitt modersmål samt svenska sagor och berättelser. I undersökningen kom det fram att två av pedagogerna köper in böcker på barnens modersmål. Detta är något som Ladberg (1994) menar stärker barnens identitet samt visar att det är lika naturligt att läsa exempelvis arabiska böcker som svenska.

Vid val av sagor och berättelser poängterar en pedagog att det finns en tanke bakom. Om det till exempel är problem i gruppen väljer de sagor som speglar detta. Det är något som vi tycker är mycket bra. Det blir tydligt och konkret för barnen, som på så vis lättare kan sätta sig in i problemet och förhoppningsvis få en ökad förståelse. Även Pramling med flera (1993) poängterar detta, och menar att sagor och berättelser stärker barns moraliska utveckling, samt ger kunskap om det som är ovanligt, avlägset och om annorlunda människor. I undersökningen framkom det att samtliga pedagoger anser att sagor och berättelser är viktiga i språkutvecklande syfte. En pedagog menar att genom sagoberättande får barnen många nya ord och utökar på så sätt sitt ordförråd. Vi instämmer i att sagor och berättelser är av stor vikt i språkutvecklande syfte och menar att sagoläsning bör ske dagligen för bästa effekt. Detta poängterar också Calderon (2004) som framhåller att det är viktigt att man läser ofta för barnen. De kommer då även senare att vilja berätta själva, och det är språkutvecklande för barnen. Enligt Benckert (2000) kan pedagogen underlätta för barnen genom att använda sig av sagopåsar vid sagoberättandet, då kan barnen förstå sagans innehåll på ett annat sätt. Sagopåsar och så kallade flanosagor är något som alla tillfrågade pedagoger använder sig av. Enligt vår erfarenhet är det ofta lättare för flerspråkiga barn att ta till sig och förstå bilder, då enbart text kan vara för svårt.

I planeringen av övriga verksamheten svarar majoriteten av pedagogerna att de använder sig av mycket bilder för att benämna saker på avdelningen. Det här gör de för att förtydliga för barnen som är flerspråkiga. Fyra av pedagogerna poängterar vikten av att prata, förklara och benämna allt i vardagen. Ladberg & Nyberg (1996) menar att som pedagog varje dag ge ord för saker barnet bland annat använder eller gör samt vid rutiner som påklädning, toalettbesök och matsituationer är mycket betydelsefullt när ett barn lär sig ett nytt språk. De poängterar även att om man i verksamheten sysslar med, för barnen, spännande och intressanta aktiviteter, underlättar man de flerspråkiga barnens språkutveckling avsevärt. Det som barnet tycker om och vill lära sig, vill det också kunna benämna med ord.

5.1 Metoddiskussion

Vi har under uppsatsens gång lärt oss otroligt mycket om ämnet som behandlats samt hur man skriver en vetenskaplig uppsats. Såhär i efterhand finns det dock en del saker som vi antagligen skulle ha gjort annorlunda i nuläget. Detta på grund av att vi fått mer erfarenhet om hur uppsatsskrivande går till samt upptäckt några ”missar” i processen. Bland annat skulle vi idag känt oss säkrare under intervjuerna och därmed genomfört dem på ett lite annorlunda sätt. Vi skulle till exempel ställt djupare frågor med mer bredd samt varit bättre på att ställa följdfrågor. Vi skulle inte känt oss ”rädda” för att be respondenterna att utveckla sina svar ytterligare.

Att använda intervju som metod kan vara missvisande, då man som intervjuare själv tolkar svaren samt att man måste lita på att respondenterna talar sanning. Det kan därför vara ett bra komplement att använda sig av ytterligare en metod, exempelvis observation.

6. Sammanfattning

I dagens mångkulturella samhälle möter vi ständigt människor från olika länder och kulturer. Det är därför viktigt att pedagoger i förskolan är medvetna om hur de kan bemöta dessa föräldrar och barn. Trots kulturskillnader och olika språk måste pedagoger ha en stor kunskap och medvetenhet om hur de på bästa sätt tillgodoser barnet och dess språkliga utveckling. Detta är även något som poängteras i läroplanen för förskolan (Läraryrket, 2005), nämligen att förskolan skall sträva efter att de barn som har ett annat modersmål än svenska ska få utveckla sin kulturella identitet samt att de utvecklar känsla och respekt för andra kulturer.

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur pedagoger på mångkulturella förskolor arbetar med sagor och berättelser för att främja flerspråkiga barns språkutveckling. I forskningsbakgrunden presenteras olika teorier kring flerspråkiga barns språkutveckling samt hur man med hjälp av sagor och berättelser kan utveckla barns språk. Här synliggörs även förskolans viktiga roll. Forskningsbakgrunden avslutas med sagans pedagogiska uppgift samt tillvägagångssätt.

De frågeställningar vi ville ha svar på var på vilket sätt pedagoger använder sagor och berättelser för att utveckla flerspråkiga barns språk, om de var medvetna om sin egen roll i användandet av sagor och berättelser samt om pedagogerna planerar verksamheten med tanke på att barnen har svenska som andraspråk.

Undersökningen baseras på intervjuer av sex pedagoger, på tre olika mångkulturella förskolor. Utifrån resultaten kan vi konstatera att samtliga pedagoger använder sagor och berättelser i verksamheten och de anser att det är viktigt i språkutvecklande syfte. Det är något som även Calderon (2004) betonar, nämligen att barns språkutveckling berikas påtagligt genom att de får sagor eller berättelser lästa för sig. Uttal, ord och grammatik tränas då barnen får möjlighet att återberätta en saga eller berättelse.

Alla pedagoger betonar även vikten av att använda kroppsspråk och variera rösten vid berättande för barn för att fånga deras intresse. Att använda rekvisita såsom sagopåsar och flanobilder är också något som samtliga pedagoger gör när de berättar. Detta poängteras även

Benckert (2000) som menar att när pedagogen använder sagopåsar så hjälper man barnet att förstå sagans innehåll och på så vis utvecklas språket ytterligare.

Flera av pedagogerna planerar den övriga verksamheten med tanke på att barnen har svenska som andraspråk. De använder till exempel mycket bilder, använder böcker på barnens modersmål och har tillgång till modersmållärare. Benckert (2000) anser att om barnet utvecklar sitt modersmål har de ofta lättare att lära sig svenska och även att ta till sig andra kunskaper. På samtliga avdelningar får barnen vara delaktiga i berättandet, men hur ofta och på vilket sätt skiljer sig åt.

Referenslista

Arnberg, L. (2004). *Så blir barn tvåspråkiga – Vägledning och råd under förskoleåldern*. Falun: ScandBook AB

Benckert, S (2000). *Att undervisa elever med Svenska som andraspråk – ett referensmaterial*. Stockholm: Liber AB

Bettelheim, B. (1979). *Sagens förtrollade värld*. Uppsala: Almqvist & Wiksell. Första upplagan

Brok, L. (2007) *Berätta Berätta! – En bok om berättandets rum*. Stockholm: Runa Förlag

Calderon, L. (2004). *Komma till tals - Flerspråkiga barn i förskolan*. Stockholm: Liber AB

Denscombe, M. (2000). *Forskningshandboken - För småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Fast, C. (2001). *Berätta! Inspiration och teknik*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Fox, M. (2003). *Läsa högt – En bok om högläsningens förtrollande verkan*. Ystad: Kabusa Böcker

Granberg, A. (1996). *Småbarns sagostund, kultur, språk och lek*. Stockholm: Liber AB

Harding, E. & Riley, P. (1993). *Den tvåspråkiga familjen – En handbok i tvåspråkighet*. Uppsala: Förlaget Påfågeln

Kåreland, L. (1994). *Möte med barnboken*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur

Ladberg, G. (1994). *Tala många språk*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Ladberg, G. (2003). *Barn med flera språk – Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. Stockholm: Liber AB

Ladberg, G. & Nyberg, O. (1996). *Barnet och språken – Tvåspråkighet och flerspråkighet i familj och förskola*. Lund: Studentlitteratur

Lindahl, M. (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur

Lindö, R. (1986). *Sagoskolan*. Malmö: Gleerups Förlag

Ljungström, V & Hansson, C. (2006). *Boken om läsning – En handbok om barns språk- och läsutveckling 0-8 år*. Stockholm: Barnens Bokklubb

Läraryrket, (2005) *Lärarens handbok: skollag, läroplaner, yrkesetiska principer, FN:s barnkonvention*. 5:e uppl. Stockholm: Liber AB

Patel, R. & Davidson, B (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Pramling, I. Asplund Carlsson, M. & Klerfelt, A. (1993). *Lära av sagan*. Lund: Studentlitteratur

Svensson, A-K. (1998). *Barnet, språket och miljön*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor:

Nationalencyklopedin (2009) Sökord: Saga

<http://www.ne.se/sok/saga?type=NE>

Hämtat den 22 januari 2009

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällelig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet <http://www.vr.se>

Bilaga

Intervjufrågor

1. Hur många barn har ni på avdelningen och vilken ålder har de? Antal avdelningar på förskolan?
2. Hur många fler- respektive enspråkiga barn har ni på avdelningen?
3. Får barnen lov att tala sitt modersmål på förskolan?
4. Har du gått fortbildning för att arbeta med flerspråkiga barn? Vore det relevant enligt din åsikt?
5. Har ni modersmåls lärare? Och i så fall, på vilket sätt samarbetar ni?
6. Hur planerar ni verksamheten för att främja barnens språkutveckling?
7. Vad är en saga respektive berättelse för dig?
8. Använder ni sagor och berättelser i verksamheten?
9. Gör ni det varje dag? När på dagen görs det? Hur resonerar ni då?
10. Läser/ berättar ni i mindre grupper eller i helgrupp? Fungerar det bra?
11. Var läser/ berättar ni? Hur ser läsmiljön ut? Är den tydligt avgränsad i rummet?
12. Använder ni några ”ritualer” vid sagostunden?
13. Använder ni er av någon typ av rekvisita t ex flanosagor, sagopåsar o s v?
14. Vilken typ av sagor och berättelser använder ni? Varför?
15. Väljer ni sagor och berättelser med tanke på att barnen har svenska som andraspråk?
16. Berättarteknik- Vilken roll spelar din röst och ditt kroppsspråk när du berättar?
17. Är barnen delaktiga i berättandet och i så fall hur?
18. Vad anser du om sagor och berättelser i språkutvecklande syfte?